

Asia: VN/20569/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue lausuu luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta. Lausunnossa keskitytään esitykseen jälkihuollon yläikärajan laskemisesta 25 vuodesta 23 vuoteen.

Lakiesitys sellaisena kuin se on luonnoksessa esitetty, tarkoittaisi hyvinvointialueellamme noin 260 asiakkaan jälkihuollon päättymistä 30.6.2024 mennessä. Näistä asiakkaista noin 80 % eli noin 200 asiakasta tulisi joka tapauksessa tarvitsemaan sosiaalipalveluja myös jatkossa ja siirtyisi muihin aikuissosiaalityön palveluihin, jolloin kyse on lähinnä työntekijän vaihtumisesta. Ne asiakkaat, joilla sosiaalipalvelujen tarve ei jatku, ovat tällä hetkellä kevyen tuen piirissä. Tämän vuoksi pidämme epätodennäköisenä, että lakimuutos toisi kustannussäästöjä koko arvioidussa laajuudessa.

Asiakkuuksia päätetään hyvinvointialueellamme nytkin vuosittain ennen 25 ikävuoden täyttymistä, mikäli tuen tarvetta ei enää ole ja nuori sitä toivoo. Näistä suurin osa on perhehoidossa kasvaneita nuoria, joilla on ollut kevyt tuen tarve. Lakimuutos vaikuttaisi arviomme mukaan heikentävästi ennen kaikkea niihin jälkihuollon asiakkaisiin, joilla tuen tarve on kaikkein suurin, eli niin sanottuihin paljon tukea tarvitseviin asiakkaisiin, joihin esitysluonnoksen sivulla 7 viitataan. Toisaalta lakimuutos aiheuttaisi myös palvelujen ulkopuolelle jäämistä niille kevyessä tuessa oleville asiakkaille, jotka eivät sosiaalihuoltolain kriteerein katsottuna tarvitse sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja, mutta jotka hyötyvät tutun työntekijän tuesta elämän käännekohtissa.

Asiakkaistamme lähes 90%:lla on laitossijoituksen tai ammatillisen perhekodin sijoitustausta. Sijaisperheissä kasvaneita lapsia on yksikön asiakkaina vain muutamia. Laitossijoituksessa olleet nuoret tarvitsevat paljon tukea ja usein myös intensiivisiä palveluita itsenäistytyään. Suurella osalla

näistä nuorista on akuutti päihde- ja/tai mielenterveysongelma sekä erilaisia sosiaaliin suhteisiin ja tilanteisiin sekä arkeen liittyviä tuen tarpeita.

Esitysluonnoksessa todetaan, että asiakkaat eivät jää vaille palveluja jälkihuollon päättyessä, vaan he saisivat tarvittavat palvelut muista palveluista. On huomioitava, että sosiaalihoitolain mukaiset palvelut tai lastensuojelun avohuollon palvelut, joissa jälkihuoltoon nuoren alaikäinen mahdollisesti lapsi on asiakkaana, eivät vastaa lastensuojelulain mukaista jälkihuoltoa. Jälkihuolto erityispalveluna tarjoaa suhdeperusteista ja rinnalla kulkevaa tukea huostassa ja sijoitettuna olleille nuorille aikuisille, joilla ei usein ole heitä tukevaa läheisverkostoa ympärillään. Heillä on usein taustallaan myös traumaattisia kokemuksia ja useita vaihtuneista ihmissuhteista ja sijaishuoltopaikkoja, jonka vuoksi työntekijävaihdokset ja muut isot elämänmuutokset voivat olla heille hyvin kuormittavia. Nykyistä lastensuojelulakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 252/2006) todetaan, että jälkihuollolla on pyrittävä tukemaan sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta samoin, kuin vanhemmat tavanomaisesti tukevat ja avustavat aikuistuvia ja itsenäistyviä lapsiaan. Tällaista tukea ei ole mahdollista järjestää muissa sosiaalipalveluissa.

Nykyistä lastensuojelulakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 252/2006) jälkihuoltoa luonnehditaan myös ehkäiseväksi lastensuojelutyöksi. Tutkimusten mukaan sijoituksessa olleet nuoret tulevat itse vanhemmiksi huomattavasti ikätovereitaan nuorempina. Tällä hetkellä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen jälkihuollon asiakkailla on yhteensä yli kuusikymmentä lasta. Jälkihuoltoon erikoistuneissa palveluissa on ymmärrys asiakasnuoren taustasta, minkä vuoksi myös huono-osaisuuden ylisukupolvisten ketjujen huomioiminen ja ennaltaehkäisevä tuki varhaisessa vaiheessa on mahdollista, jolloin nuori perhe ei välttämättä tarvitse muita palveluja tuekseen tai muiden palvelujen tarvetta on ainakin vähemmän. Hyvinvointialueellamme kehitetään parhaillaan yhteistyötä nuorten aikuisten vanhemmuuden tukemiseksi.

Lakimuutosta valmistellaan tilanteessa, jossa yksikään nykyisen lain piirissä oleva asiakas ei ole täyttänyt 25 vuotta. Edellisen vuoden 2020 alusta voimaan astuneen lakiuudistuksen ja jälkihuollon ikärajan noston vaikutuksista ei ole tutkimustietoa.

Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan on kirjattu laaja-alaisen toimenpideohjelman laatiminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi. Katsomme, että jälkihuollossa tehtävä työ on syrjäytymisen ehkäisytyötä parhaimmillaan ja jälkihuollon yläikärajan laskeminen on ristiriidassa syrjäytymisen ehkäisyn tavoitteen kanssa. Jälkihuollossa tehdään yhteistyötä mielenterveys- ja päihdepalvelujen sekä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa nuorten hyvinvoinnin eteen ja rikoskierteiden katkaisemiseksi. Nuorten elämässä näkyy sijaishuollon aikainen puutteellinen päihde- ja mielenterveyshoito, ja ongelmat ovat voineet kestää jo vuosia. Katsomme, että hyvä suhdeperustainen jälkihuollon sosiaalityö on myös merkittävä osa kriminaalipolitiikkaa ja parhaimmillaan se pystyy lisäämään sisäistä turvallisuutta.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä keskeistä on myös nuorten kouluttautuminen ja työelämään pääsy. Jälkihuollon aikana nuoren on mahdollista opiskella ottamatta opintolainaa. Tämä on merkittävä kouluttautumisen mahdollistaja ja kannustin. Koska monilta jälkihuoltoonuoilta puuttuu heitä tukeva läheisverkosto, ei heillä useimmiten ole myöskään mahdollisuutta taloudelliseen tai muuhun tukeen opintojen aikana.

Mikäli laki tulee voimaan esitysluonnoksen mukaisesti, ehdotettu siirtymäaika on lyhyt. Jälkihuollon asiakkaista monilla on taustallaan katkenneita ihmissuhteita, useita keskeytyneitä ja vaihtuneita sijoituspaikkoja ja tukisuhteita, jonka vuoksi muutokset edellyttävät valmistelua ja valmistautumista. Jälkihuollon suhdeperusteinen ja pitkäjänteinen työ tuo säästöä, kun huomioidaan kohderyhmän kasautuneet haasteet. Hyvinvointialueiden työntekijöiden kannalta ehdotettu siirtymäaika tarkoittaa asiakkaiden jälkihuoltosuunnitelmien päivittämistä yhdessä asiakkaan ja verkostojen kanssa, asiakkaille sen selventämistä, miten muutos heidän tilanteessaan vaikuttaa, palvelujen järjestämisen tavan arviointia sekä mahdollisia asiakkuuksien siirtoja. Hyvän hallinnon tulee olla ennakoitavaa ja jälkihuoltoikärajan laskeminen näin lyhyen ajan kuluttua sen nostamisesta, ei anna myöskään nuorille aikuisille luottamuksellista viestiä heidän asioiden tärkeydestä. Näkemyksemme mukaan jälkihuoltoikärajaa ei tule laskea, mutta vähintään jälkihuoltoa tulisi tarjota niille nuorille 25 ikävuoteen saakka, jotka tällä hetkellä ovat jälkihuollon piirissä ja joille on jälkihuollon ikärajan kerrottu olevan 25 vuotta.

Hankomäki Johanna
Vantaan ja Keravan HVA - Aikuissosiaalityö